

πώση, ἀπὸ τῆς θέσης ποὺ βλέπουμε, κ' ἐννοοῦμε. Κι ἀκόμα, ἡ καταδίκη τῆς Τέχνης· ἡ ἠθικὴ εὐαισθησία· τὸ ἀπόλυτο στὶς ἰδέες· καὶ ἡ ἀποκλειστικότητα. Τὸ γενικὸ τὰνάθεμα, ποὺ ἀντιλάλησε ὡς μέσα στὰ παλάτια τοῦ Πέτερχωφ, καὶ τάραξε τὴ συνειδήση τῶν Τσάρων. Κ' ἔπειτα, ὁ γυρισμὸς τοῦ στοῦς ἀπλοϊκούς. Καὶ ἡ πίστη—ἐκείνη ἡ πίστη. Καὶ ὁ ἀλτρουϊσμὸς του. Καὶ ὁ νεοχριστιανισμὸς ὅχι ὡς ἱστορικὴ ἀνακάλυψη, ποὺ δὲν εἶναι, θαρρῶ, πρωτότυπη, ὅπως λένε. Ἀλλὰ ὡς ἠθικὴ ἀρχὴ καὶ δύναμη, ποὺ μπορεῖ ἀκόμα νὰ ρυθμίσει τὴ ζωὴ, καὶ νὰ δώσει τὴν ἀξία τῆς καὶ τὴν ἀλήθεια τῆς. Ἡ θέση τῆς θρησκείας ποὺ γίνεται κέντρο στὴ σκέψη του, καὶ μὲ μέσο αὐτὴ ἔρχεται νὰ φέρει τὸν ξαναγεννημὸ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὴ βασιλεία τοῦ θεοῦ πάνω στὴ γῆ. - Καὶ ὅλη ἡ ζωὴ του. Πῶς ἀπ' ὅλες αὐτὲς τίς γραμμὲς ξεπροβάλλει ἔντονη ἡ ξεχωριστὴ φυσιογνωμία καὶ γίνεται νοητὴ ἡ ψυχολογία ἡ ἰδιαίτερη τοῦ Τολστόη. Ἐνας τύπος γιὰ τὴν ἐποχὴ μας ξένος. Ὁ τύπος— δὲ βρῶσκω καταλληλότερη λέξη τοῦ *προφήτη*. Συγγενικές, μέσα στὴν ἱστορία, φυσιογνωμίες μὲ τοῦ Τολστόη, κάποιοι προφῆτες τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ οἱ Μωάμεθ, καὶ οἱ Οὔσαιοι, καὶ οἱ Λουθηροί. Καὶ τὸ αἰνίγμα τὸ ψυχολογικὸ τῶν υστερῶν του ἡμερῶν ἢ ἀμποροῦσε ἴσως νὰ βρεῖ ἐδῶ τὴ λύση του.

Ἔτσι, ὅπως εἶπα καὶ πρὶν, ἔτι μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρει στὸν Τολστόη εἶναι τὸ πρόσωπο τὸ ἴδιο—μαζὶ καὶ μὲ τὸ γύρω ἀπ' ὅπου βγήκε. Ἐχει μέσα του τὸν ἀντίλαλο ἀπὸ τὴν παρθενικὴ καὶ θρησκευτικὴ ψυχὴ τῆς Ρωσίας, καὶ κάποια τῆς σαλέματα ἐκφράζει πρὸ πιστὰ— καὶ ὑψώνεται περισσότερο ὁ Τολστόης ἀπὸ τοὺς σύγχρονούς του νιχιλίστες ποὺ γυρεύουνε στὴν ὁρμὴ τους τὰ πάντα νὰ παρασύρουν τὴ θρησκεία ὅπως καὶ τὰλλα. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὰ σύνορα τὰ Ρωσικὰ ὁ Τολστόης δὲ βγαίνει καὶ ἡ ἐπίδρασί του, ἂ ἢ ἔχει, δὲ ἢ εἶναι πλατύτερη. Στὴ Γαλλία ἡ «Union pour l' action morale» φάνεται νὰ εἶναι ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸν Τολστόη, μὰ μόλις αὐτὸ διακρίνεται. Μέσα στὴ Ρωσία ποιά ἢ εἶναι ἡ ἐπίδρασί του, τί ἀποτελέσματα μπορεῖ ἡ διδασχὴ του νὰ ἔχει, δυσκολότερο ἴσως νὰ τὸ προσδιορίσει κανεὶς. Ἀδύνατο δὲ ἢ εἶταν νὰ ἔδωκεναι μὲ ἀίρεση—ὅπως ὁ προτενσταντισμὸς μέσα ἀπὸ τὴν καθολικὴ ἐκκλησιά. Μὰ δὲ φαίνεται αὐτὸ νὰ εἶναι πιθανόν. Τὸ πιθανότερο ν' ἀνταμῶσει ἀπλῶς ἡ φωνὴ του τὸ μεγάλο ρέμα τοῦ σοσιαλισμοῦ.

ΣΠΥΡΟΣ ΑΛΙΜΠΕΡΤΗΣ

ΤΑΣΩ

7.

Ἔτανε μὴ ἀγῆ μαγιάτικη, δυσχερὲς μέρες ἀφοῦ ἔδωσα τὸ λόγο μου καὶ μαθέφτηκε στὸ χωρὶ τὸ νέο. Ἔννοιω'α νὰ εἶμαι σὲ μὴ παράξενη κατάσταση. Μὴ χαρὰ κρυφὴ ἀιστανόμουνα, μὰ καὶ κάποια ἀνησυχία μαζὶ. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη ξύπνησα πρὶ πρῶτ' παρότι πάντα, πρὶ νὰ δώσει ἀκόμα ὁ ἥλιος. Καθὼς βγήκα στὸ παράθυρο, μὲ χτύπησε γλυκὰ ἡ δροσιὰ τῆς αὐγῆς ποὺ ἀνέδιδνε ἀπ' τὸ νοτισμένον κῆπο. Ὁ πόθος τῆς ἐξερχῆς μου ἦρθε μεμιάς. Ἀπὸ μέρες κιόλα ἔλεγα νὰ πάω στὴν ποταμιὰ νὰ δῶ πῶς εἶναι τὰ σιτάρια, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔρχῃ σὲ ἕτερος τους σὲ λίγο. Τὸ ἄλογο τὸ εἶχα σταλμένο ὄξω ἀποβραδὶς μὲ τὸν ὑπερέτη μου, κ' ἔπρεπε νὰ πάω πεζός. Γυρίζω γλήγορα καθάλλα, εἶπα. Δὲν εἶχα κιόλα πολλοὺς ἀρρώστους. Ἡξέρα πῶς ἐκεῖ ὄξω εἶτανε κ' ἡ Τάσω, μὰ μὴ μέρη πρὶν ἢ ὑστερα ἢ ἀ γινόντανε τὸ συναπίντημα. Πῆρα τὸ δίκανο στὸν ὄμο καὶ τράβηξα ἀπὸ τίς πλαγιές. Κάποτε διαβαίνοντας ἐκεῖθε εἶχα χτυπήσει ἕνα λαγὸ, κ' ἐκείνη τὴν αὐγῆ στοχάστηκα πῶς ἢ εὐχαριστοῦσε τὴν ἀρρεθωνιαστικιά μου ἂν τῆς ἔστειλα κάνα κυνήγι χτυπημένο ἀπὸ μὲ τὸν ἴδιον. Ὅστος οὔτε κατέδασα τὸ τουφέκι ἀπὸ τὸν ὄμο. Σ' ὅλο τὸ δρόμο σὰ νὰ τὸ ξέχασα πῶς εἶτανε κρεμασμένο ἐκεῖ. Ὁ σὺς μου γύριζε σὲ λογισμούς, ἐννοιωθα ἀνήσυχο ὄλο μου τὸ αἷμα. Ἡ καρδιά δὲν μποροῦσε νὰ χαρεῖ οὔτε τὴν αὐγῆ, οὔτε τὸν ἥλιο ποὺ εἶχε δώσει ἀγνάντα στὸ βουνό, ἀστράφτοντας γελοῦμενα στὴ νύκτα τοῦ ὄλοπράσινου τοῦ κάμπο. Θυμοῦμαι μοναχὰ πῶς μυρίζανε βαριά τὰ σκίνα, καὶ τὰ τρυγόνια, ποὺ εἶχανε ἀρχίσει νὰ βρῶνται στὸν κάμπο, κρυφουρτουρίζανε ἐδῶ κ' ἐκεῖ στὶς φυλλωσιές καὶ καπουποῦ ἔνα τὸς δικούς μου στοχασμούς. Ἡ ἀρρεθωνιαστικιά μου εἶτανε νόστιμη κοπέλα· μελαχρινὴ καὶ γελαστή. Ὅλο αὐτὴ ἤθελα νὰ συλλογιόμηναι, τὴν εἰκόνα τῆς νάχω μπροστά μου : Πῶς μπῆκε, ὅταν πῆγα νὰ τὴ δῶ, στὴ σάλα μὲ χαμηλωμένα μάτια καὶ κοκκινισμένο πρόσωπο, πῶς μούδωσε τὸ χέρι, πῶς ἔτρεμε ἡ φωνὴ τῆς σὰν ἔκαμε νὰ πει κάτι κ' αὐτὴ. Χαρούμενος ἤθελα νὰ μαι κ' ὁμοῦ δὲν μποροῦσα. Τί εἶχα ; Μὴν ὄλα δὲν πηγαίνανε καλὰ, δὲν ἦρθανε ὅπως τὰθελα ; Προίκα τρανήτερη δὲν εἶτανε δυνατό νὰ βρῶ ἡ πελατεία μου ὄλο καὶ μεγάλωνε, ἡ σοδειὰ ἀπ' τὰ χτήματά μου φαίνονταν καλὴ, τὰ χαντάκια ἀποφάσισα καὶ τὰ εἶχα κόψει πιά, τὰ πενήντα στρέμματα, ποὺ ἤθελε σώνει καὶ καλὰ ὁ Νικολούλας, τώρα ἢ τὰγόραζα σίγουρα κ' αὐτὰ. Τὴ μάννα μου πίσω στὸ σπῆτι τὴν ἐννοιωθα χαρούμενη εὐχαριστημένη.

Ἔτσι ἔφτασα στὴν ποταμιὰ χωρὶς νὰ τὸ νοήσω. Βρῆκα τὸ Νικολούλα στὰ σιτάρια· ἔξυνε τὸ ἄλωσι.

* Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 409.

Σὰ μὲ ξαχνάντισε, χύθηκε καὶ μὲ ἀγκάλιασε γιὰ νὰ μὲ εὐχαθεῖ.

«Πέταξα ἀπ' τὴ χαρὰ μου σὰν τᾶκουσα φῆς βράδι», μού εἶπε. «Κι ἔλα, βλέπεις, ἔλα φτυχι σμένα φέτο. Γιὰ τήρα θησαυρός, σὰν τὸ χρυσάφι», ξακολούθησε δείχνοντας τὸν κάμπο μὲ τὰ στάχια πού ἀπλωνόντανε σὰ θάλασσα χρυσή. «Ἔνα μπόι εἶναι ψηλά.»

«Ἔτσι εἶναι ἔλα; Δὲν πέσανε πολλὰ προχτῆς μὲ τὴ βροχή;» τὸν ῥώτησα.

«Μήτε δέκα δεμάτια δὲ θάναι ἐκεῖνα πού γύρινε. Εὐτυχία σοῦπα· πρῶτα ὁ Θεός.»

Ἦξερα πῶς ὁ Νικολούλας συνήθειζε νὰ βλέπει πάντα τὰ πράματα καλλήτερα ἀπ' ἔτι εἶναι καὶ τὸν πῆρα καὶ φέραμε ἓνα γύρο τὰ σπαρτά.

«Ἔ, τὸ λοιπὸν τριάντα», μού εἶπε ἐκεῖ πού γυρίζαμε, κόβοντας ἄξαφνα τὴν κουδέντα μας γιὰ τὰ σιτάρια.

«Αὐτοῦ τριγύρου», τοῦ ἀπάντησα.

«Ἐγὼ τῆξερα· τῆλεγα πάντα τῆς Τάσως: Κάτι ξέρει ὁ γιατρὸς πού ἀρχει· ὁ μὰς ξαφνιαίνει δὲν παίρνει αὐτὸς κάτω ἀπ' τὴς τριάντα.»

Τραβοῦσα μπρὸς κι ὁ Νικολούλας δυὸ βήματα ἀποπίσω μου. «Ὅσο ζυγώνωμε στὸ σπίτι, τόσο καθαρώτερα ξηγοῦσα τὴν ἀνησυχία πού εἶχα μέσα μου. Ἡ καρδιά μου ἄρχισε νὰ σφίγγεται πάντα περισσότερο ὅσο σίμωνε τὸ συναπάντημά μου μὲ τὴν Τάσω. Ἀποκαιρό, ἀποτίτε πού πῆρα τὴν ἀπόφαση νὰ παντρευτῶ, εἶχα συνηθίσει μέσα μου μὲ τὴν ἰδέα τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὴν παλιὰ ζωὴ μου. Μὰ καθὼς σὲ ἔλα καὶ σ' αὐτὸ ἢ ἀπόφαση εἶτανε πῶς εὐκολη ἀπ' τὸ πρᾶμα. Μέσα μου δὲν τὸ εἶχα μετανοιώσει οὔτε στιγμή πού ἄρρεθωνιάστηκα. Χαιρόμουν αμάλιστα πῶς ἔτσι ἐξέμπλεκα ἀπὸ μὴ ζωὴ πού ἔβχε δυσκολίες νὰ τραβήξει παραπέρα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ γιὰ νὰ μὴ χαρῶ κιόλα; Ἐκεῖνο πού ἔχανα μὲ τὴ μὰ τῆξερα πῶς ἄμορφο καὶ νόμιμο στὴν ἄλλη. Κι ὅμως κι ὅμως τὴν ὥρα ἐκεῖνη ἐνοιώθη πῶς ὁ χωρισμὸς δὲν εἶτανε τόσο ἀπλὸς ὅσο τὸν εἶχα φανταστεί. Ἦτσι εἶναι ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν μπορεῖ νὰ κόβει τίς συνήθειες τῆς μεμαίας, μὲ τὸ μαχαίρι, δίχως νὰ πληγώνεται κ' ἡ ἴδια.

«Μπράβο, γιατρέ· ἔβαλες τὰ γυαλιὰ σοῦλωνῶν. Καὶ τί κορίτσι!» ἔλεγε πάντα ὁ Νικολούλας ἀποπίσω μου. «Ἔώρα ὁ μὰ τὰ πάρομε τὰ πενήντα στρέμματα· δὲ μὰς γλυτώνουνε.»

«Σύχασε κι ἔλα ὁ μὰ γίνουνε», τοῦ εἶπα, σὰ νὰ βελα νὰ πῶ τὸ ἴδιο καὶ τῆς καρδιάς μου μέσα.

Τέλος φτάσαμε μπροστὰ στὸ σπίτι.

«Τάσω, μωρή! Τὸ μπρίκι γιὰ καφέ», φώναξε ἀπόξω ὁ Νικολούλας. «Ἄντε μέσα νὰ βγάλω γὼ λίγος νερο», μού εἶπε καὶ τραβήξε στὸ πηγάδι.

Ἡ Τάσω βγήκε στὴν πόρτα. Κοσκίνιζε στάχτη μέσα κ' εἶτανε ἀπὸ τὰ μαλλιά ὡς τὰ πόδια σκοτισμένη. Ἡ εἰκόνα τῆς ἄρρεθωνιαστικιάς μου παρουσιάστηκε μέσα μου καὶ ντράπηκα μὲ τὸν ἑαυτὸ μου. Τὰ δυὸ παιδιὰ τῆς Τάσως, πού τρέζανε κοντὰ τῆς νὰ τὴν πιάσουνε ἀπ' τὸ μεσοφύρι, ξυπόλυτα κι αὐτὰ καὶ βρόμικα, μὲ κάμανε νὰ σιχαθῶ περισσότερο. Ὡστόσο τὴν καλημέρισσα καὶ μπήκα μέσα.

Μὲ καλημέρισε κ' ἐκεῖνη μουδιασμένη κ' ἦρθε

κοντὰ στὴν κάμαρα πού πέρασα καὶ κάθισα.

«Τί ἔμαθα; Εἶν' ἀλήθεια;» μὲ ῥώτησε.

Κούνησα τὸ κεφάλι χαμογελώντας.

Ἡ ματιὰ τῆς ἄστραψε: «Κ' ἐμένανε δὲ μὲ στοχάστηκες;» μού εἶπε πνιχτά.

«Τί νὰ στοχαστῶ; Ἄλλο δὲν πῆγαινε τὸ πρᾶμα» τῆς ἀπάντησα.

«Γιὰ σένανε. Ἐγὼ τί θὲς νὰ γίνω;»

Τῆς ἔδειξα τὸν ἄντρα τῆς, πού γύριζε μὲ τὸ νερό ἀπὸ τὸ πηγάδι, καὶ τὰ παιδιὰ τῆς, πού εἶχανε μπεῖ ἀποπίσω τῆς στὴν πόρτα.

Ἡ ματιὰ τῆς ξανάστραψε πῶς ἄγρια καὶ θέλησε κάτι νὰ πεῖ. Μὰ ὁ Νικολούλας μπήκε μέσα.

«Δὲν ἔβαλες, μωρή, τὸ μπρίκι ἀκόμα; Μήτε φωτιά δὲν ἀναψες;» τῆς εἶπε ἀπότομα.

«Ἐγὼ τῆς εἶπα νὰ μὴ βάλει», τοῦ εἶπα. «δὲν ἔχω καιρὸ νὰ κάτσω.»

«Μὴν τὸν ἀκούς, μωρή· σοῦρε γλήγορα ἀναψε φωτιά», τὴν ἔσπρωξε.

Ἡ Τάσω τὸν κοίταξε μονάχα. χωρὶς νὰ κουνήσει. Ἔνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἦρθε κοντὰ τῆς καὶ τὴ γκρίνιαξε. Τοῦδωσε μιὰ σπρωχτιά καὶ πετάχτηκε ὄξω, ἐνῶ τὸ παιδί ἔβαλε τὸ κλάμα.

«Τί σοῦκαμε, μωρή; Τί βαρᾶς ἔτσι τὸ παιδί;» τῆς φώναξε θυμωμένα ὁ Νικολούλας κ' ἔκμαε νὰ πᾶει κοντὰ τῆς.

«Ἔ! δὲν ἦρθα εἰς γιὰ νὰ μαλώσετε», τοῦ φώναξα. «Ἄντε σιάξε τᾶλογο· μὲ καρτεροῦνε οἱ ἀρρώστοι μέσα.»

Ὁ Νικολούλας μὲ κοίταξε καὶ βγήκε.

Εἶδα πῶς δὲν εἶτανε τόπος κι ὦρα γιὰ περισσότερες κουβέντες μὲ τὴν Τάσω καὶ σηκώθηκα νὰ πάω κοντὰ στὸν Νικολούλα. Μὰ ἐκεῖνη μὲ πρόφρασε στὴν πόρτα

«Θυμᾶς ἐκεῖ τὸ βράδι ἐδῶ», μού εἶπε δείχνοντας μέσα στὸ σπίτι. «Θυμᾶσαι σοῦπα: φέβγα. Καλὰ εἶμωνα ὅπως εἶμωνα.» Ἀάμψανε τὰ μάτια τῆς μὲ τὰ στερνὰ τὰ λόγια.

«Ἔ, καὶ δὲν ἔφυγα;» τῆς ἀπάντησα.

Τὸ χέρι τῆς, πού μού εἶχε ἀδράξει καὶ μού κούνησε τὸν ὄμο, ἔπεσε κάτω. Ἦσκυψε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ τὸ κεφάλι. Μὰ ἄξαφνα τὸ ξανάσκησε καὶ μὲ κοίταξε ἀγριεμένα. Τὰ χεῖλη τῆς τρέμανε καὶ τὰ δόντια τῆς γυαλίσανε.

Ὁ Νικολούλας πέρασε μὲ τὸ ἄλογο νὰ τὸ ποτίσει. Πῆγα κοντὰ του καὶ τὸν ῥώτησα νὰ τὸ τοιμάσει. Ἡ Τάσω στεκότανε στὴν ἴδια θέση, κοιτάζοντάς με μὲ τὴν ἴδια ματιὰ ὅσο πού καθαλλίκεφα κ' ἔφυγα.

8.

Χτύπησα τὸ ἄλογο κ' ἔφεβγα βιαστικῶς. «Ἡ πρώτη ἐντύπωση τὴν ἀγρίεψε. Θὰ τῆς περάσει σὰν τὸ συνηθίσει», σιχαζόμουνε καὶ γύρεθα νὰ συχάσω κ' ἐγὼ τὴν ταραχὴ μου. Καὶ χτυποῦσα τὸ ἄλογο γιὰ νὰ φτάσω ὅσο μποροῦσα γλήγορώτερα στὸ χωριό, νὰ βρῶ τὴν ἡσυχία μου μακριὰ τῆς. Μὰ δὲταν ἔφτασα στὸ σπίτι μου καὶ πῆρα νὰ ντυθῶ γιὰ νὰβγω ὄξω, τὴν ξανάειδα μὲ τὸ νοῦ μπροστὰ μου πάλι, θυμήθηκα τὸν τρόπο τῆς, τὴν ἄγρια τὴ μα-

τιά της κ' ἐνώ ἤθελα νὰ τὴ λυπηθῶ μέσα μου, ἀρχισα νὰ θυμώνω μὲ τὴν τόλμη της. «Βίδες ἀδιαντροπιὰ», μοῦ ἔλεγε μιὰ φωνὴ μέσα μου· «μὰ ποίος σοῦ φταίει; αὐτὰ παθαίνει ἕποιος μπερδέβεται μὲ τοὺς κατώτερούς του, ὅποιος ξεχνᾷ τὴ θέση του.» Καὶ θυμωμένος μὲ τὸν ἑαυτὸ μου τώρα βγίγκα ὄξω στὴ δουλειά μου.

«Θὰ τὸ δεῖ κι αὐτὴ, σὰν τὸ σκεφτεῖ, πὼς δὲν μποροῦσε νὰ τραθῆξει πιὸ μακριὰ τὸ πρᾶμα», σὺλ λογιόμουνα πάλι, γυρέβοντας νὰ σωπάσω μέσα μου τὴν ταρχῆ μὲ κάθε τρόπο. Καὶ μιὰ στιγμὴ τὴ σώπαινα· ὥστόσο δὲν πιστέβω νὰ μὲ εἶδανε ποτὲ οἱ ἀρρώστοι μου τόσο ἀφαιρεμένον ὅσο τὴν ἡμέρα αὐτῆ. Δὲν τὸ περιμένα ποτὲ πὼς ἡ Τάσω θάδειχνε τόση αὐτάδεια. Κι αὐτὸ μὲ θύμωνε ὄλο καὶ περισσότερο. Μὰ μὲ τὸ θυμὸ τί θάβγαζα; Ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ τὸ μέσο νὰ σωπάσει ἡ ἀδιαντροπιὰ της. Σκέφτηκα πολλά, ὅσο πού νόμισα πὼς τὸ βρήκα. Ἡ Τάσω, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου, συνήθισε στὴν καλοπέραση. Τόξερε πὼς τὸ περισσότερο γιὰ χάρη της εἶχα βάλει τὸν ἄντρα της δεύτερο νοικοκύρη στὰ χτήματά μου. Χάρη σ' αὐτὸ δὲν εἶχε πιά ἀνάγκη νὰ δουλέβει ἡ ἴδια μὲ τὴ μηχανή. Χάρη σ' αὐτὸ μποροῦσε νὰ βάζει κάθε δειλινὸ τὸ παστρικό της φόρεμα καὶ νὰ βγαίνει στὴν ἀλύπορτά της νὰ φλυαρεῖ μὲ τίς γειτόνισσες. Αὐτὸ τὸ νόημα ἔδινε στὸ λόγο πού μοῦ εἶχε πεῖ: «Κ' ἐγὼ τί θὲς νὰ γίνω;» Δίχως λοιπὸν νὰργῆσω μπῆκα σ' ἕνα ἐμπορικὸ, διάλεξα ἕνα φόρεμα γι' αὐτὴ, ἕνα μεταξωτὸ ζωνάρι καὶ μιὰν ἀτλαζένια σκούφια γιὰ τὸ Νικολούλα, ἀπὸ ἕνα φόρεμα γιὰ τὸ καθένα ἀπ' τὰ παιδιὰ της, τὰ τύλιξα, ἔβαλα μέσα καὶ δυὸ εἰκοσιπεντάρικα καὶ τᾶστειλα τὸ μεσημέρι μὲ τὸν ὑπερέτη μου ὄξω στὴν ποταμιὰ. «Αὐτὰ θὰ τῆς δώσουνε νὰ καταλάβει πὼς ἡ ζωὴ της δὲ θάλλάξει», εἶπα κι ἀρχισα νὰ συχάζω κ' ἐγώ. Ἐφαγα μὲ βρεξή, κοιμήθηκα, καὶ τὸ δειλινὸ τράβηξα στὴν ἀρρεβωνιαστικιά μου.

Τὸ βράδι εἶχα ξεχάσει πὲς ὀλίτελα τὰ πρωῖνά καὶ στοχαζόμουνα μονάχα τὴν καινούργια τὴ ζωὴ πού ἀρχίζε γιὰ μένα. Μὲ τὴν πρωτόγνωρη χαρὰ της κατέβηκα τὸ βράδι ἀργὰ νὰ κοιμηθῶ στὴν κάμαρά μου. Ἄναψα τὸ φῶς καὶ πῆρα νὰ γδυθῶ. Ἄξαφνα, σὰν εἶχα πιά ξεποδεθεῖ, ἄκουσα χτύπο στὴν πόρτα.

«Ἐρχονται νὰ μὲ φωνάξουν ἀπὸ κανέναν ἀρρωστο», στοχάστηκα· «νὰ μὴν εἶτανε κάνας κάνας κοντοτάδος καὶ νὰ πλερωθεῖ ὁ κόπος.»

Πῆγα κι ἀνοιξα τὴν πόρτα. Μοῦ πιάστηκε ἡ πνοὴ σὰ γνῶρισα τὴν Τάσω. Ἡ ματιὰ της ἄστραψε μὲς τὸ σκοτάδι. Δίχως νὰ βγάλω τσιμουδιά τὴν ἀφρησα καὶ μπῆκε μέσα.

«Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, τί εἶν' αὐτὰ; σὲ ποιὸν τὰ στέλνεις;» μοῦ εἶπε δείχνοντας στὰ χέρια της τὸ δέμα πού τῆς εἶχα στείλει.

«Σ' ἐσένανε καὶ στὰ παιδιὰ», τῆς εἶπα.

«Στὰ παιδιὰ σου πὲς», μοῦ εἶπε βραχνὰ καὶ πέταξε χάμω τὸ δέμα.

Εἶδα πὼς ἔπρεπε νὰ τῆς θυμώσω, νὰγριέψω κ' ἐγώ.

«Γιὰ νὰ σοῦ πῶ», τῆς εἶπα· «θαρρεῖς πὼς θὰ βγάλεις τίποτα μ' αὐτὰ; Ἐσὺ θὰ τὸ μετανιώσεις.»

Γέλασε δυνατὰ: «Ἐγὼ χαμένη εἶμαι, τὸ ξέρω· μὰ κ' ἐσένανε δὲ θὰ σ' ἀφήσω ἔτσι.» Ἡ φωνὴ της ἔτρεμε.

«Γιὰ στάσου μιὰ στιγμὴ· νὰ κουβεντιάσουμε ἡσυχα», τῆς εἶπα χαμηλώνοντας τὴ φωνή· «τὸ στοχάστηκες ποτὲ μὲ τὰ σωστά σου πὼς θὰ περνοῦσε ἔτσι ὀλη ἡ ζωὴ;»

«Τίποτες δὲ στοχάστηκα», μ' ἔκοψε.

«Ἐ, τότες γιατί ἀγριέβεις ἔτσι; Τί κάνεις τόσο σούσουρο; Ἐσὺ καλὰ θάσαι πάντα. Δὲ θὰ σ' ἀφίσω γώ. Δὲ θὰ σοῦ λείψει τίποτες. Σύχασε μονάχα.»

«Νὰ συχάσω γώ γιὰ νάχεις ἐσὺ τὴν ἄλλη», μ' ἔκοψε ξανά καὶ μὲ κοίταξε ἄγρια.

Ἡ ἴδὲς πὼς ἔβαζε τὸν ἑαυτὸ της ἴσα μὲ τὴν ἀρρεβωνιαστικιά μου μ' ἀγριέψε. Μὰ οὔτε ἡ ὄρα οὔτε ὁ τόπος εἶτανε γιὰ θυμούς. Θέλησα νὰ τὴν καλοπιάσω.

«Ἄτιμε, ἀναίστητε», μοῦ ξαναφώναξε μετρώντας με ἀποπάνω ὡς κάτω μὲ τὸ μάτι.

Τὴν ὄρα αὐτὴ τονὲ συλλογίζουμαι τὸ λόγο της. Τὴ στιγμὴ δμως πού τὸν ἄκουσα μοῦ ἄναψε μονάχα πιδ πολὺ τὸ αἷμα. «Ἀδιάντροπη!» εἶπα μέσα μου, μὰ δὲν τὸ ξεστόμισα. Μοῦ ἤρθε μεμιας ὀλη ἡ φρονιμάδα πιδ τὴν εἶχα χάσει τόσα χρόνια. Ἐπρεπε νὰ συχάσω τὴν ἀδιάντροπη, νὰ τὴ φέρω μὲ κάθε τρόπο στὰ λογικά της καὶ νὰ τὴ βγάλω ἀπὸ κει μέσα. Ἡ κάμαρά μου μοῦ φαινότανε ἱερὴ τὴν ὄρα ἐκείνη. Καὶ τὸ χειρότερο, μ' εἶχε πιάσει κάποιος τρόμος, πού οὔτε τὸν εἶχα στοχαστεῖ ἀμέτρητες νυχτιές πρωτήτερα. Φοδύμουνα μὴν ἀκούσει ἡ μάννα μου ἀποπάνω, μὴ νιώσει, μὴν παραμονέψει κάνας γείτονα, κάνας διαβάτης.

«Κ' ἐγὼ πὼς σ' ἔδλεπα τόσον καιρὸν μὲ τὸ Νικολούλα; Ἐτσι εἶν' ἡ ζωὴ. Δὲν τὴν κατάλαβες ἀκόμα;» θέλησα νὰ τῆς πῶ μὲ τὸ καλό.

«Μὲ τὸ Νικολούλα!» μ' ἔκοψε καὶ πάλι καὶ γέλασε.

«Γιὰ στάσου, μωρὴ Τάσω· γιὰ στοχάσου το καλὰ», δοκίμασα νὰ τῆς ξαναπῶ πηγαίνοντας κοντὰ της.

«Δὲν ἔχω νὰ στοχαστῶ τίποτες», μοῦ φώναξε καὶ μ' ἔσπρωξε: «Ἄν ὡς ἀγρία δὲ στείλεις τὸ δαχτυλίδι πῶς, θὰ τῆς πᾶω τὰ δυὸ παιδιὰ στὴν πόρτα της.» Τίναξε καὶ τὰ δυὸ τὰ χέρια της μὲ ὀρηγὴ καὶ σάθηκε κοιτάζοντάς με.

Ἐκαμα νὰ τὴν πιάσω.

«Φέβγα! Αὐτὸ πού σοῦπα μοναχά», μοῦ εἶπε ξερά, μὲ ἀμπωξε κ' ἔφυγε γλήγορα.

(Στᾶλλο φύλλο τελιώνει)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕ ΛΙΓΟ

ἀρχίζει τὸ τύπωμα τῶν ἔργων τοῦ **Σπήλιου Πασσαγιάννη**.

Ὅσοι ἔτυχε νὰ κατέχουν ἀνέκδοτα χειρόγραφα του, παρακαλοῦνται πολὺ νὰ τὰ στείλουν **συστημένα** στὸν ἀδερφὸ τοῦ Παιτη, Κωστ. Πασσαγιάννη, στὴ Ζάκυνθο.